

HADIS ILMINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH METODIKASI

Ahmadjonov Ibrohimjon Ilxom o'g'li

Hidoya o'rta maxsus islom ta'lim muassasasi o'qituvchisi

E-mail: madrasalik1995@gmail.com

tel: +998 90 797 72 21

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23376658>

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'rta maxsus islom ta'lim muassasalarida hadis ilmini o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari va metodik xususiyatlari yoritiladi. Hadis ta'limida interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, hamkorlikda o'qitish, mustaqil ta'lim topshiriqlari va raqamli resurslardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, pedagogik texnologiyalarni hadis fanining mazmuni, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasi va mashg'ulot maqsadlariga muvofiq tanlash masalalari ko'rib chiqiladi. Maqolada hadis ilmini o'qitish samaradorligini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqishning nazariy asoslari bayon etiladi.

Kalit so'zlar: hadis ilmi, pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, raqamli resurslar, mustaqil ta'lim, islom ta'limi, o'qitish metodikasi

Аннотация: В данной статье рассматриваются возможности использования современных педагогических технологий и методические особенности их применения в процессе преподавания науки о хадисах в средних специальных исламских образовательных учреждениях. Анализируются дидактические возможности интерактивных методов, проблемного обучения, обучения в сотрудничестве, заданий для самостоятельной работы и цифровых ресурсов в преподавании хадисов.

Кроме того, рассматриваются вопросы выбора педагогических технологий с учетом содержания дисциплины, уровня подготовленности обучающихся и целей учебных занятий. Излагаются теоретические основы разработки методических рекомендаций, направленных на повышение эффективности преподавания науки о хадисах.

Ключевые слова: наука о хадисах, педагогические технологии, интерактивные методы, проблемное обучение, цифровые ресурсы, самостоятельное обучение, исламское образование, методика преподавания

Abstract: This article explores the potential of modern pedagogical technologies and the methodological features of their application in teaching Hadith studies at secondary specialized Islamic educational institutions. It analyzes the didactic potential of interactive methods, problem-based learning, collaborative learning, independent learning assignments, and digital resources in Hadith education. Furthermore, it examines the selection of pedagogical technologies in accordance with the subject content, students' levels of preparedness, and lesson objectives. The article outlines the theoretical foundations for developing methodological recommendations aimed at improving the effectiveness of Hadith instruction.

Keywords: Hadith studies, pedagogical technologies, interactive methods, problem-based learning, digital resources, independent learning, Islamic education, teaching methodology

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning bilimlarni faol o'zlashtirishi, mustaqil fikrlashi va o'quv faoliyatida ishtirokini kuchaytirishga xizmat qiladi. Ta'lim metodlarini tanlashda fan mazmuni, mashg'ulot maqsadi, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasi va kutilayotgan natijalar hisobga olinishi zarur.

O'rta maxsus islom ta'lim muassasalarida hadis ilmini o'qitishda ham mazkur talablar muhim ahamiyat kasb etadi. Hadis matnlarini o'rganish, ilmiy atamalarni o'zlashtirish, hadislarining tasnifini farqlash va sharhlar mazmunini tushunish izchil pedagogik yondashuvni talab qiladi.

An'anaviy dars shakllari nazariy bilimlarni yetkazish va tushuntirishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, faqat ma'ruza yoki tayyor ma'lumotni bayon qilishga asoslangan mashg'ulotlarda o'quvchilarning mustaqil tahlil qilish imkoniyatlari cheklanishi mumkin. Shu sababli o'qitish jarayonida o'quvchilarni faol fikrlashga undaydigan metodlarni maqsadga muvofiq qo'llash zarur.

Maqolaning maqsadi hadis ilmini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlarini aniqlash va ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Hadis ta'limida pedagogik texnologiyalarning o'rni

Pedagogik texnologiyalar ta'lim maqsadlarini belgilash, o'quv faoliyatini rejalashtirish, mos metod va vositalarni tanlash hamda natijalarni baholashni o'zaro bog'liq jarayon sifatida tashkil etishga imkon beradi.

Hadis ilmini o'qitishda pedagogik texnologiyalarning samaradorligi, avvalo, ularning fan mazmuniga muvofiq tanlanishiga bog'liq. Masalan, hadis ilmining asosiy tushunchalarini o'rganishda tushuntirish, tasniflash va taqqoslash metodlari muhim bo'lsa, muayyan hadis matnining mazmunini o'rganishda matn tahlili, savol-javob va yo'naltirilgan muhokama metodlaridan foydalanish mumkin.

Bunda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning o'zi ta'lim sifatini avtomatik ravishda oshirmaydi. Natija tanlangan metodning o'quv maqsadiga muvofiqligi, topshiriqlarning mazmuni, o'qituvchining metodik tayyorgarligi va o'quvchilarning faol ishtirokiga bog'liq.

Hadis ta'limiga bag'ishlangan ayrim zamonaviy tadqiqotlarda interaktiv metodlar, texnologik vositalar va mazmunga moslashtirilgan o'quv materiallarining o'quvchilar ishtiroki hamda hadis mazmunini anglash bilan bog'liqligi ko'rib

chiqilgan (Hafid va Tasbih, 2025). Ushbu yondashuvlar o'rta maxsus islom ta'limi sharoitida alohida metodik tekshiruvni talab qiladi.

Interaktiv metodlardan foydalanish

Interaktiv ta'lim o'quvchilarni mashg'ulotning faol ishtirokchisiga aylantirish, ular o'rtasida fikr almashish va o'quv materialini birgalikda tahlil qilishni tashkil etishga qaratiladi.

Hadis ilmini o'qitishda savol-javob, kichik guruhlarda ishlash, tushunchalar xaritasi, taqqoslash jadvali va yo'naltirilgan muhokama kabi metodlardan foydalanish mumkin.

Masalan, hadis ilmining asosiy tushunchalari o'rganilayotgan mashg'ulotda o'quvchilarga atamalar, ularning ta'riflari va tegishli misollar beriladi. O'quvchilar ushbu ma'lumotlarni o'zaro moslashtiradi, tushunchalar o'rtasidagi farqlarni izohlaydi va natijani guruh oldida taqdim etadi.

Bunday topshiriqning maqsadi faqat javobni topish emas, balki ilmiy tushunchalarni to'g'ri qo'llash va ularning mazmunini asoslab berishdan iborat.

Kichik guruhlarda ishlash jarayonida har bir o'quvchiga aniq vazifa berish lozim. Masalan, bir o'quvchi matnni o'qiydi, ikkinchisi asosiy tushunchalarni ajratadi, uchinchisi manba bilan ishlaydi, to'rtinchisi esa umumlashtirilgan xulosani taqdim etadi. Bu usul o'quv faoliyatida mas'uliyatni taqsimlash va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish

Muammoli ta'lim o'quvchilar oldiga muayyan savol yoki vazifani qo'yish, uni hal qilish uchun zarur bilimlardan foydalanish va asoslangan xulosa chiqarishga yo'naltiriladi.

Hadis ilmini o'qitishda muammoli vaziyatlar ilmiy tushunchalarni farqlash, manbalarning vazifasini anglash yoki hadis sharhlaridagi asosiy fikrlarni aniqlash bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Masalan, o‘qituvchi o‘quvchilarga hadis matni, uning manbasi va sharhidan iborat materialni taqdim etadi. O‘quvchilar quyidagi savollarga javob izlaydi:

Matnda qanday asosiy tushunchalar ifodalangan?

Berilgan manba qanday vazifani bajaradi?

Sharhda matnning qaysi jihatlari izohlangan?

Matnning mazmunini tushunishda qanday qo‘shimcha ma’lumot zarur?

Bunday yondashuv o‘quvchilarning matnni yuzaki o‘qishdan mazmunni anglash va dalillarni ajratish bosqichiga o‘tishiga yordam berishi mumkin.

Shu bilan birga, muammoli topshiriqlar hadisning ilmiy maqomini mustaqil va asossiz belgilashga olib kelmasligi kerak. Hadisning ishonchliligi va ilmiy tasnifiga oid masalalarda tegishli manbalar hamda mutaxassislar tomonidan asoslangan ilmiy mezonlarga tayanish talab etiladi.

Raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish

Raqamli ta’lim vositalari o‘quv materiallarini tizimlashtirish, bilimlarni mustahkamlash va o‘quvchilarning mustaqil ishlashini tashkil etishda qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Hadis ilmini o‘qitishda quyidagi vositalardan foydalanish mumkin:

Elektron taqdimotlar – asosiy tushunchalar, tasniflar va mavzular o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatish uchun.

Elektron testlar – o‘zlashtirilgan bilimlarni tekshirish va xatolarni aniqlash uchun.

Raqamli manbalar – hadis matnlari, bibliografik ma’lumotlar va ilmiy sharhlar bilan ishlash uchun.

Elektron topshiriqlar – mustaqil ta’lim va takrorlash mashg‘ulotlarini tashkil etish uchun.

O‘quv platformalari – topshiriqlarni taqdim etish, bajarilgan ishlarni yig‘ish va qayta aloqa berish uchun.

Raqamli resurslardan foydalanishda manbaning ishonchliligi, matnning to'g'riligi va tarjimaning aniqligini tekshirish muhim. Internetda uchraydigan har qanday hadis matni yoki sharhini ishonchli ilmiy manba sifatida qabul qilish mumkin emas.

Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish rejalashtirilganda ham o'qituvchi nazorati saqlanishi lozim. Bunday vositalar topshiriqlarni dastlabki tayyorlash, tushunchalarni takrorlash va o'quv materiallarini tuzishda yordamchi vazifani bajarishi mumkin. Biroq hadis matni, manbasi, tarjimasi yoki ilmiy maqomiga oid ma'lumotlar birlamchi va ishonchli manbalar bilan tekshirilishi shart.

Pedagogik texnologiyalarni qo'llashning metodik modeli

Hadis ilmini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanishni quyidagi bosqichlar asosida tashkil etish mumkin.

Birinchi bosqich – maqsadni belgilash. O'qituvchi mashg'ulot yakunida o'quvchi nimalarni bilishi va nimalarni bajara olishi kerakligini aniqlaydi.

Ikkinchi bosqich – metodni tanlash. Mavzu mazmuniga qarab tushuntirish, matn tahlili, savol-javob, guruhli ish yoki raqamli topshiriqlar tanlanadi.

Uchinchi bosqich – o'quv faoliyatini tashkil etish. O'quvchilarga vazifalar, zarur manbalar va bajarish mezonlari taqdim etiladi.

To'rtinchi bosqich – qayta aloqa va baholash. O'quvchilarning javoblari, tushunchalarni qo'llashi va xulosalarining asoslanganligi tekshiriladi.

Beshinchi bosqich – natijalarni tahlil qilish. O'qituvchi qaysi topshiriqlar samarali bo'lganini, qanday qiyinchiliklar yuzaga kelganini aniqlab, keyingi mashg'ulotlarni takomillashtiradi.

Mazkur modelning samaradorligi amaliy tajriba-sinov orqali tekshirilishi lozim. Buning uchun o'quvchilarning boshlang'ich va yakuniy natijalari, topshiriqlarni bajarish sifati hamda mustaqil ishlash ko'nikmalari taqqoslanishi mumkin.

XULOSA

Hadis ilmini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish, bilimlarni tizimlashtirish, manbalar bilan ishlash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun metodik imkoniyatlar yaratadi.

Interaktiv metodlar o'zaro hamkorlikni, muammoli ta'lim tahliliy faoliyatni, raqamli resurslar esa o'quv materiallariga mustaqil murojaat qilishni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Biroq ushbu metodlarning samaradorligi ularni maqsadga muvofiq tanlash, hadis ilmining ilmiy mezonlarini saqlash va o'quvchilarning tayyorgarligini hisobga olishga bog'liq.

Shu asosda hadis ilmini o'qitishda pedagogik texnologiyalarni tanlash mezonlarini ishlab chiqish, fan mazmuniga mos topshiriqlar tizimini yaratish va ularning samaradorligini tajriba-sinov orqali tekshirish istiqbolli ilmiy-amaliy vazifalar hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Al-Buxoriy, Muhammad ibn Ismoil. Al-Jomi' as-sahih.
2. Muslim ibn al-Hajjoj. Sahih Muslim.
3. Umam, H., Khadijah, I. (2023). Enhancing Pedagogy in Islamic Studies Methodology: A Focus on Hadith Instruction. Diroyah: Jurnal Studi Ilmu Hadis, 8(1). <https://doi.org/10.15575/diroyah.v8i1.30352>
4. Fatima, T., Tasgheer, A. (2022). Prophetic Instructional Strategies: A Pedagogical Framework for the Contemporary Academics. Journal of Islamic and Religious Studies, 7(1), 17–34. <https://doi.org/10.36476/JIRS.7:1.06.2022.15>
5. Hafid, S., Tasbih. (2025). A Pedagogical Approach in Hadith Teaching in the Era of Contemporary Islamic Education. Al-Ulum, 25(1). <https://doi.org/10.30603/au.v25i1.5679>

6. Alkouatli, C. (2018). Pedagogies in Becoming Muslim: Contemporary Insights from Islamic Traditions on Teaching, Learning, and Developing. Religions, 9(11), 367. <https://doi.org/10.3390/rel9110367>